

התחנה האחרונה

הוא היה מודל לפוסק אמיץ וחדשן ולאיש משפחה מלא אנושיות. דברי הספד שנשא הרב אהרן ליכטנשטיין על הרב משה פינשטיין, שבימים אלו מלאו שלושה עשורים לפטירתו

כראי הוא ר' משה שיישמעון עליו רבירי מספד בישיבה, אכן, לא זו השעה ואף איני האדם שראוי לכך. ואף על פי כן, ברצוני לומר כמה מילים. לא מתוך רצון לדבר אלא מפני שבשעה כזו לא ניתן לשתוק. בשבוע שעבר אמרתי כאן דברים לזכרו של ר' יעקב קמינצקי ובין היתר הזכרתי שהיה עונותו גדול והצטרפתי על שלא היה מוכר דיו בארץ ישראל. אך לא כן ר' משה פינשטיין. כל מי שיש בו איזה ויק של תורה, ויקה כלשהי לעולם של תורה, הכיר ומכיר את שמו של ר' משה. והמכיר את עולם התורה בארצות הברית יוכל להעריך גם את גודל האבדה. כל עולם הפסיקה שם, במישורו או בעקיפין, נשען עליו.

אבל לא רק בארצות הברית. כשנתעוררה שאלה קשה כאן בארץ וחופש כתובת לפנות אליה, פנו לר' משה. פנו אליו בגלל שתי סיבות: האחת, בגלל הדיקטו העצום והסמכות שאפיינו אותו. אחר הרבנים שבלטו ביותר בגדולתו בתורה היה יכולתו להתמודד עם כל תחום במישור הפסיקה. אם ניקח תשובה אחת שלו, בברירות, אפשר שניתן יהא לסתור אותה. אך הסך הכולל של פסיקתו מרשים ביותר ומיוחד במינו.

אכן, פנו אליו לא רק בגלל מעמדו הדיקטו ותחנתו ופסיקתו אלא גם בזכות תכונה אחרת שהייתה טבועה בעומק נשמתו. מי שראה אותו רק במבט חיצוני, יכול היה לחשוב שזוכה קטנטן מסוגל להעפוף אותו בקלות. זאת בניגוד לר' אהרן קוטלר ששידור, גם כלפי חוץ, תקיפות ודינמיות שקשה לתאר. לא כן רבי משה. הוא יושב בפינתו, שקט ושלו. אך בתוך אותה רמת שנרמה היה לך שכל רוח מצויה יכולה להרחיק, שכן אומץ לב פסיקתי שאין שני לו בודונו.

לא ברח מאתגרים

אומץ לב זה היה כפול: הוא התמודד עם כל שאלה;

מתוך תחושת אחריות לפסוק ולהכריע, בידוע שאם הוא לא יכריע – יהיו פוסקים אחרים, אולי פחות טובים הימנו, שיכריעו.

לדירדור לא הייתה שאלה קטנה מדי או גדולה מדי. עונות הדור מזו, ורין ביצה שנותרה קלופה במהלך הלילה מזה. המכיר את ספריו יוכל לעמוד על היקף תשובותיו, מן הקשה ביותר ועד הקל והפשוט ביותר. ר' משה היה כתובת, מורה הדאה לרבים, והפונה אליו יכול היה להיות סמוך ובטוח שהגיע ל"תחנה האחרונה". הוא לא ברח משום נושא. אכן, אומץ לבו בא לכיטור לא רק בבטנות להתמודד ולפסוק. אומץ לבו בא לכיטור גם בצדדת הפסיקה. בגישה היו לו כתפיים רחבות ביותר. לעתים, עד כדי נעוצות של ממש.

לעתים פעל במישור הציבורי, ועדין פה ועדין שם, אבל זה לא היה ה"מגרש" שלו (בשונה מר' אהרן קוטלר שזיה שותף למאבקים כמעט בכל חזית, דבר ועניין). במישור זה בא לכיטור דווקא אופיו השקט והשלו. אבל בתחום הפסיקה התגבר כארי וגילה לא אחת נעוצות בלתי רגילה. נעוצות שהייתה מעוררת, מצד אחד, בעומק תורני, ומצד שני, ובה בעת, במידת החסד שהייתה טבועה בו.

ר' משה השכיל לבנות בעולם הפסיקה תורת חסד שנראית לעין על כל צעד ושעל. תורת חסד אמיתית, עד כדי כך שאיש לא חשד בו שמידת החסד גברה אצלו על מידת הדין בהכרעת ההלכה.

אילו מקצת פוסקים שהוציא מתחת ידי ידיו יוצאים מתחת ידי פוסק אחר, אפשר שהיו רוגמים אותו באבנים. אבל כאן, כך ידעו הכול, יש ענק פסיקה. חכם הלכה בעל מורשת תורנית שעשעיה להעניק לכל פסק כיסוי של ממש. גם אם נרמה לך כי הוא מרחיב לעתים את עולם ההלכה, פורץ דרך, ודי שהייתה זו פריצת דרך שתורת אמת הייתה נר לרגלך.

שתי תכונות אלה, מורשת תורה מזה ועצמאות

פסיקתית ומחשבתית מזה, ליחוד כל ימיו. העיד לי פעם מישור שר' משה נוטה להתעלם מדברי ה"אחרונים". "איפה הפתח תשובה", שאל. אכן, כך נהגו גם לפניו. במבט זה היה ר' משה ה"נדרע ביהודה" של הדור. ר' משה היה אדם שכולו חסד. חכם הלכה שכאבה של ענוה נגע ללבו, עד עומקי הנשמה. הוא היה מסוגל לטפל בפתרון בעיית שנים ארוכות עד שיימצא לה מזור. אבל לכל פתרון שמצא היה כיסוי בעולמה של תורה, באמיתה של תורה.

מבחינה זו, איכדנו את השילוב הנדיר: שילוב של כתפיים רחבות, נכונות ויכולת להתמודד עם סוגיה הלכתית, כל סוגיה הלכתית, מתוך רבקות באמיתה של תורה, מתוך תחושה של חסד, שילוב וצירוף שאין עוד כמותו.

ניתן למצוא לא מעט פוסקים שלמרבית הצדע הם לעתים נטולי אחריות כאשר לאמיתה של תורה, חכמים המחפשים "קולות" או "חומרות" שאין להן כיסוי בעולמה של תורה. ניתן למצוא חכמי הלכה שראים לפנינו גם דרך ברורה וקצרה תוך התעלמות מהחסד, הכאב והחרדה לגורלו של השואל שאמורים ללוות את חכם ההלכה בפסיקתו. אך אין עוד חכמי הלכה כדוגמת ר' משה היכולים ומסוגלים לשלב בין השניים.

אמת התורה והמידה האנושי

אמר פעם חכם אחד: "יש פוסקים המוכנים לדרוך כל יהודי עובר דין. ויש כאלה שמוכנים להדגל כל דין עובר יהודי". אך פוסק גדול צריך לדעת את השילוב האידיון הנכון בין הראגה לאמיתה של תורה לבין הראגה לממד האנושי שכוון בפסיקת ההלכה. שילוב זה היה סוד גדולתו של ר' משה.

ניתנה לנו הודמנות לתת כבוד לאדם גדול זה, כשיגיע ארצו ארצה. אני מבקש, וראו זאת בבקשה אישית, שתהליך כבוד לאדם גדול זה. לו הייתה הישיבה פועלת כסדרה בשושן פורים, היינו יוצאים כולנו כאחד ללוותו. אבל ביום רביעי, שרש פורים, כל אחד מכס אמוד להיות במקומו, מפורד ומפורד. להייתו של ר' משה צריכה לאחד וללכד את כולנו. עלינו לתת כבוד לאדם שראוי להרבה יותר מזה. הגמרא במועד קטן קובעת שאכל אינו נוהג אבלות ברגל מפני ששמתו דרכים רחוקה אבלות ריחיד. פטירתו של ר' משה – אבל יחיד היא למשפחתו ולקרוביו (בהקשר זה אוכיז שכאשר היה למי מעשרות נכדיו יום הולדת, היה ר' משה מתקשר אליו לאחל לו מול טוב).

אבל לדירדור, פטירתו – אבל רבים היא. יש אפוא לדאוג שבני המוקפין יסערו את סעודת הפורים מבעוד מועד ויביאו להשתתף בהלוויה. ר' משה ראוי לכך.

מכה זאת, שוד ושבר ממש, תעבי השנה בכל מקרה על שמחת הפורים. אבל בשים לב לקריטריונים ההלכתיים, עלינו לפחות לדאוג לכך שנוכל להימנות עם הדברים שילכו אחר ארונו. מי ייתן, והחדש הזה יהפוך ה' לנו לששון ולשמחה, וראינו בו הקב"ה נפלאותיו. ●

המישור הציבורי לא היה ה"מגרש" שלו. ראש הממשלה מנחם בגין והרב משה פינשטיין בדירת הרב בניו יורק, 1977
צילום: סטיון יעקב, לע"מ

דברים שאמר הרב אהרן ליכטנשטיין זצ"ל בישיבת "הר עציון" ביום י"ג באדר ב' תשמ"ו, עם היוזע דבר פטירתו של הרב משה פינשטיין זצ"ל. כתב וערך: פרופ' אביעד הכהן